У кантэксце ГАЛОЎНАЙ КАШТОЎНАСЦІ

Напрыканцы мінулага года ў рэдакцыі "Культуры" адбылася сустрэча з дэпутатамі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь — прадстаўнікамі камісіі па адукацыі, культуры і навуцы Ігарам Марзалюком, Аленай Анісім і Ірынай Дарафеевай. Фармат сустрэчы аб'яднаў дзве папулярныя рубрыкі "Рэдакцыя плюс..." і "Гарачая лінія". У выніку ў размове паўдзельнічалі не толькі журналісты "К", але і чытачы. Сустрэча была прысвечана падсумаванню вынікаў "Года культуры" ў Рэспубліцы Беларусь, заканадаўству ў сферы культуры, актуальным пытанням развіцця айчыннай культуры і яе эфектыўнасці.

Падрыхтаваў
Кастусь АНТАНОВІЧ

— Пытанне пра найбольш значныя падзеі "Года культуры" задавалі многія з нашых чытачоў. Назавіце, калі ласка, яскравыя падзеі "Года культуры", калі выключыць з пераліку сталыя і паўтаральныя імпрэзы (фестывалі, конкурсы, юбілейныя і памятныя даты і гэтак далей, якія адбыліся б, як кажуць, пры любым надвор'і).

Ірына ДАРАФЕЕВА: — Летась у сферы культуры краіны было зроблена вельмі шмат, усё і не згадаць. Напэўна, важна расказаць пра тое, што кожны з нас зрабіў у межах "Года культуры". Асабіста ў мяне атрымалася плённая праца з многімі прадстаўнікамі музычнай культуры нашай краіны. Яскравым вынікам такога супрацоўніцтва сталі прэм'еры мюзіклаў "Казанова", "Джэйн Эйр", а таксама "Сем таямніц Беларусі". Яны сталі сапраўдным святам для гледачоў, але найперш для студэнтаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, якія былі актыўна задзейнічаны ў пастаноўках. Такая практыка робіць з нашых студэнтаў сапраўдных прафесіяналаў, артыстаў. А гэта праца на будучыню.

Алена АНІСІМ: — Адметнасцю года стала, мяркую, тое, што не толькі бюджэтныя арганізацыі, але і грамадскія ініцыятывы імкнуліся актыўна выкарыстаць брэнд "Года культуры". Сярод таго мноства разнастайных мерапрыемстваў не маю магчымасці нешта вылучыць. Але важна тое, што намецілася тэндэнцыя па спалучэнні нацыянальнай культуры і бізнесу. Шэраг прыватнікаў пачалі не толькі ахвяраваць на культурныя праекты, але і рабіць інвестыцыі ў гэту сферу, атрымліваючы дывідэнды. Хочацца колькі слоў сказаць пра тую працу, якую мы з калегамі распачалі ў справе падтрымкі культуры. І Таварыства беларускай мовы, і я як дэпутат парламента накіроўвала зварот да нашага Урада з тым, каб на сферу культуры павялічылі працэнт у рэспубліканскім бюджэце. Прыемна адзначыць, што наша прапанова была падтрымана Міністэрствам культуры, каб выдаткі складалі два працэнты ад бюджэту. Такім чынам, упершыню ў 2016 годзе атрымалася спыніць падзенне адлічэнняў на культуру.

Ігар МАРЗАЛЮК: — Хачу падаць: вельмі важна, што Міністэрства культуры станоўча адгукнулася на гэту прапанову. У мяне таксама гэты год аказаўся вельмі плённым. Так, дзякуючы ў тым ліку і маім высілкам быў прыняты Кодэкс аб культуры. Калі браць заканадаўчы аспект — для мяне гэта самая галоўная падзея. Апроч таго, як сенатар Савета Рэспублікі 5 склікання ініцыяваў Указ Прэзідэнта аб паляпшэнні і ўдасканаленні заканадаўства ў сферы захавання археалагічнай спадчыны. Для мяне асабіста самай вялікай падзеяй года стала рэканструкцыя і рэстаўрацыя гістарычнага цэнтра Мсціслава. Той, хто быў у гэтым горадзе раней, не пазнае яго. Ганаруся, што разам з калегамі, найперш, археолагам Лявонам Калядзінскім, зрабіў у Мсціславе другое "Бярэсце" — над раскопам старажытнай маставой і рэшткамі гарадскіх умацаванняў. Быў выкарыстаны новы метад кансервацыі, які зэканоміў вялікія дзяржаўныя сродкі.

Працяг — **на старонцы 3.**

(Працяг. Пачатак на старонцы 1.)

Цяпер у музейным комплексе можна пазнаёміцца са знойдзенымі ўнікальнымі прадметамі, у тым ліку берасцяной граматай — другой, выяўленай на тэрыторыі Беларусі. Неўзабаве ў Мсціславе з'явіцца адзіны ў краіне стацыянарны, зроблены па ўсіх правілах, бугурт і пляцоўка для стральбы з сярэднявечнага лука. Пра абнаўленне Мсціслава магу расказваць доўга. Але раю ўсім завітаць у гэты старадаўні горад і ўбачыць усё на свае вочы.

— Зараз у грамадстве актыўна абмяркоўваецца пытанне публічнасці тых рашэнняў, што прымаюцца на розных узроўнях улады, а таксама, уласна, саміх асоб, якія яе ўвасабляюць. Найперш, гаворка пра непасрэдны кантакт з прадстаўнікамі ўладных структур праз сацыяльныя сеткі. Ці разглядаецца магчымасць стварэння старонкі Камісіі па адукацыі, культуры і навуцы і, адпаведна, далейшай працы са зваротамі грамадзян на яе?

І. М.: — Маецца сайт Палаты прадстаўнікоў з дастаткова падрабязнай інфармацыяй пра кожнага дэпутата, пазначаны там і асабістыя электронныя адрасы кожнага з прысутных. Прызнаюся, як чалавек старой генерацыі не люблю карыстацца сацыяльнымі сеткамі. Тым не менш прымусіў сябе стварыць старонку ў адной з сацсетак перад выбарамі, каб наўпрост камунікаваць з выбаршчыкамі. Яна і сёння дзейнічае, мае памочнікі рэгулярна правяраюць яе на наяўнасць пытанняў і канструктыўных прапаноў і перасылаюць іх па электроннай пошце. А неўзабаве ў кожнага з дэпутатаў з'явяцца свае персанальныя сайты са зваротнай сувяззю. Калі з'явіцца пытанне па справе і ў межах маёй кампетэнцыі — адкажу на яго абавязкова.

І. Д.: — Да кожнага з нас можна дазваніцца, звярнуцца з пытаннем або прапановай па электроннай пошце.

А. А.: — Некалькі гадоў таму ў мяне з'явілася свая старонка ў адной з сацсетак. У пэўным сэнсе гэта трыбуна для выказвання сваіх поглядаў. Мой асабісты сайт ужо ў распрацоўцы, маецца даменнае імя. На ім якраз прадугледжваецца форма электроннага звароту. Я адказваю на ўсе звароты: электронныя, тэлефонныя і пісьмовыя.

— За тыя некалькі месяцаў, што мой трохгадовы сын наведвае дзіцячы садок, я некалькі разоў чуў скаргі бацькоў, а таксама настаўнікаў і бібліятэкараў, што дзеці з першага класа не ўмеюць размаўляць па-беларуску — гаворка ўжо не ідзе пра тое, што яны гавораць пісьменна ці непісьменна. Яны проста не ўмеюць размаўляць па-беларуску. На маю думку, праблема тут палягае ў змене сацыякультурных варункаў, бо на дадзены момант у выніку перыяду абыякавасці да беларускай мовы і ўсяго беларускага цягам апошніх дзесяцігоддзяў ва ўжо незалежнай дзяржаве выраслі і ўступілі ў жыццё пакаленні абыякавых і нават варожа-ваяўніча настроеных да ўсіх праяў беларускай культуры ў самым шырокім сэнсе людзей. Дык вось, ці не варта ў адпаведнасці з гэтай няпростай сітуацыяй і да вывучэння беларускай мовы падыходзіць ужо як да вывучэння мовы замежнай. Не "выціскаць" з дзіцяці па літарах слова, якое яно і не ведае, а вывучаць, як у англійскай, што dog — гэта сабака, а стол — table. Гучыць катастрафічна, але так і ёсць. І ніякія бабулі з вёсак цяпер па-беларуску размаўляць гарадскіх дзяцей не навучаць — бабулі самі ўжо з гарадскіх.

Ірына Дарафеева, Ігар Марзалюк і Алена Анісім падчас сустрэчы ў рэдакцыі "К". / Фота Сяргея ТРАФІЛАВА

У кантэксце ГАЛОЎНАЙ КАШТОЎНАСЦІ

Рэаліі і стратэгія заканадаўчай ініцыятывы

А. А.: — Пытанне вельмі важнае. Але, на мой погляд, вырашаць яго трэба комплексна. Найперш, стварыць інфармацыйнае асяроддзе на беларускай мове: хаця б адзін тэлеканал з вяшчаннем цалкам і толькі па-беларуску розных перадач (і для дзяцей, і забаўляльных, і палітычных, і культурных, і спартыўных, фільмаў, агучаных ці дубляваных па-беларуску і гэтак далей). Па-другое, сістэма адукацыі павінна працаваць так, каб дзіця і ў садку, і ў школе мела магчымасць чуць і размаўляць па-беларуску. Але гэта ў дадатак да таго, што і ў сям'і варта праводзіць беларускамоўнае выхаванне праз чытанне кніг, спевы беларускіх песень і гэтак далей. Плён дае менавіта такі падыход. І вядома, патрэбны нацыянальны ўніверсітэт з беларускай мовай выкладання розных прадметаў.

І.М.: — Калі ў 1995 годзе прайшоў Рэспубліканскі рэферэндум, то размова вялася пра роўнасць дзвюх моў, а не пра знішчэнне адной на карысць іншай. Мне падаецца, што варта зрабіць адну, але вельмі важную папраўку ў Закон аб мовах Рэспублікі Беларусь. У справе карыстання дзяржаўнымі мовамі варта вярнуць злучнік "і": "беларускай і рускай мовамі". Цяпер жа дубляваць маркіроўку на прадукцыі, шыльдах на ўстановах не патрабуецца.

Другі вельмі важны нюанс. У Мінску нямала дзяцей вучыцца ў школах і гімназіях з беларускай мовай навучання. Вось толькі рабочых сшыткаў па спецыяльнасцях на беларускай мове не робяць і рабіць пакуль не збіраюцца. Бо гэта, маўляў, дадатковая, а не асноўная рэч. Праблема і ў здабыцці падручнікаў на беларускай мове. Хіба гэта роўнасць?! Пра гэта трэба казаць уголас. Тым не менш зрухі да лепшага сёння маюцца. Але не трэба забываць, што гэтая праблема і ў нас саміх, асабістым выбары грамадзянаў краіны. Дзіця гаворыць так, як гавораць яго бацькі.

І. Д.: — У гэтым пытанні нельга праяўляць пасіўнасць. І калі збярэцца супольнасць бацькоў і вырашаць, што іх дзеці павінны выхоўвацца ў садку, вучыцца ў школе па-беларуску, то ў іх, перакакана, усё атрымаецца.

— І ці не час займацца стварэннем беларускамоўных груп і заняткаў ва ўсіх дзіцячых садках краіны? Гэтак жа, як з трохгодкамі займаюцца лепкай ці спевамі, варта займацца мовай. Таму такое пытанне. У Цэнтралізаванай сістэме бібліятэк горада Мінска мы сутыкнуліся з цікавай практыкай (думаю, яна дзе-нідзе выкарыстоўваецца): школа ранняга развіцця. Магчыма, варта ўключыць у працэс установы культуры і рабіць такія школы як агульнанацыянальны праект па вывучэнні беларускай мовы і культуры ў самым шырокім сэнсе. Дзяцей там прымаюць з 6 месяцаў і маюць формы працы з імі... Карацей, нешта накшталт агульнанацыянальнай "Мова нанова".

А.А.: — Надзвычай цікавая прапанова. Думаю, што знойдуцца людзі, якія захочуць яе рэалізаваць. І ў такім выпадку шмат хто выкажа ахвоту і жаданне яе падтрымаць. Я маю на ўвазе школы ранняга развіцця. Але як і ва ўсялякай справе, нехта павінен узяць на сябе гэты клопат. Бо ўсе такія асяродкі для навучання і выхавання — прыватныя, а не дзяржаўныя.

— Ці плануецца ініцыяваць адмену гастрольных пасведчанняў для айчынных артыстаў? Усё ж выглядаюць яны суцэльным анахранізмам і, да ўсяго, бюракратызуюць працэдуру арганізацыі тэатральных, канцэртных і відовішчных мерапрыемстваў.

І.М.: — А наколькі на самой справе гэтыя пасведчанні замінаюць працэдуры арганізацыі?

І.Д.: — На мой погляд, адмяняць гастрольныя пасведчанні для айчынных артыстаў мела б сэнс толькі дыферэнцыравана: да прыкладу, калі гаворка ідзе пра артыстаў, якія працуюць у дзяржаўных канцэртных арганізацыях, якія нясуць адказнасць за якасць і мастацкі ўзровень канцэртных праграм, альбо пра артыстаў, якія маюць ганаровыя званні, што само па сабе з'яўляецца паказчыкам іх прафесійнага майстэрства. А вось за арганізацыю канцэртных выступленняў усіх астатніх артыстаў — самадзейных, аматарскіх, самаабвешчаных і самараспіяраных павінны адказваць не толькі самі артысты, але і органы, якія кантралююць канцэртна-гастрольную дзейнасць на пэўнай тэрыторыі, каб абараніць спажыўца ад няякасна прадастаўленых паслуг. А вось для правядзення канцэртаў замежных выканаўцаў кошт такіх гастрольных пасведчанняў трэба было б усталяваць у дзясяткі разоў вышэй, чым разліковая базавая адзінка, каб абараніць айчынны рынак вытворцаў такіх паслуг, як ён абаронены ва ўсім свеце, у тым ліку і ў Расіі (паспрабуйце арганізаваць хоць адзін годны канцэрт айчыннага артыста ў любой краіне, не маючы кантракту з прадстаўніком гэтай краіны, таго, хто трымаецца перш за ўсё абароны сваіх уласных інтарэсаў). Такое ж становішча спраў павінна тычыцца і арэнды канцэртных пляцовак і прадастаўлення рэкламных месцаў і гэтак далей. Тады наш айчынны глядач зможа ўбачыць толькі канцэрты сапраўдных дзеючых "сусветных зорак", а не трэція і шостыя эшалоны ў сваіх падвойных і патройных складах. Правядзенне такіх канцэртаў стане камерцыйна нявыгадна.

— Важкае пытанне — нацыянальны дзіцячы канал. Прыклад, 4 дыскі "Беларусьфільма" з анімацыяй за апошнія гадоў пяць. На кожным — не менш як гадзіна якаснага кантэнту. На "Рыбку по имени Нельзя", на "Выцінанку-выразанку" ды на іншыя стужкі дзеці "заліпаюць" не горш чым, скажам, на "рабакараў" ці "трансформераў", фіксікаў і смяшарыкаў. Да ўсяго, праз тыя дзіцячыя каналы, якія транслююцца ў нашых сетках, дзеці даведваюцца пакрысе пра гісторыю і геаграфію Расіі ці наогул далёкага замежжа. А гэта ўжо пытанне ідэалагічнае. Карацей, востра патрабуецца такі тэлеканал, каб на ім знаходзілася месца для нацыянальнага дзіцячага кантэнту. Так, там могуць ісці і серыялы ды асобныя стужкі замежнай вытворчасці, у тым ліку папулярныя хіты, але ж і кіназказкам, юнацкім фільмам, анімацыі беларускай вытворчасці мусіць знайсціся не менш як палова пазіцый у кантэнце.

А.А.: — Я ўвесь час пра неабходнасць тэлеканала на беларускай мове кажу. Літва нашмат меншая за Беларусь, але транслюе з дзясятак каналаў на літоўскай мове. Чым не прыклад для нашай краіны? Пытанне ў палітычнай волі і прафесіяналізме кадраў, а таксама ў якасці тэлевізійнай прадукцыі на беларускай мове.

— Аляксандр Кацікаў, артыст ансамбля "Беларускія Песняры", звяртаецца да Ірыны Дарафеевай з пытаннем адносна Заслужанага артыста Беларусі Валерыя Дайнэкі. Ні для каго не сакрэт тое, што ён з'яўляецца адным з любімых спевакоў за апошнія дзесяцігоддзі ў нашай краіне. Песні, выкананыя Валерыем з упэўненасцю можна назваць мастацкімі сімваламі нашай краіны. Шматграннасць таленту гэтага выдатнага артыста праяўляецца ў перадачы ведаў маладым і, як следства, яго вучні становяцца лаўрэатамі разнастайных, у большасці сваёй міжнародных, конкурсаў.

Заканчэнне — **на старонках 4 — 5.**

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

У кантэксце ГАЛОЎНАЙ КАШТОЎНАСЦІ

Рэаліі і стратэгія заканадаўчай ініцыятывы

(Заканчэнне.
Пачатак на старонках 1, 3.)

Нядаўна Валерыю Сяргеевічу споўнілася 65 гадоў і ў гонар юбілею калегі "Беларускія Песняры" правялі канцэрт у ДК МАЗ. Гледачоў было як заўсёды шмат, і шмат было віншаванняў ад вядомых расійскіх выканаўцаў, і толькі не было святочных прамоў, афіцыйных тэлеграм, грамат… Як Вы лічыце, ці, можа, недастаткова таго, што робіць усімі заслужаны артыст для праслаўлення сваёй Радзімы? А можа, людзі, якія займаюць "профільныя" пасады, не заўважаюць такіх з'яў у культуры нашай краіны?

Ад рэдакцыі дадамо агульнае пытанне: якім чынам могуць быць адзначаны артысты і калектывы, якія робяць значны ўклад у нацыянальную культуру Беларусі, але якія не з'яўляюцца дзяржаўнымі.

І. Д.: — Я не бяруся вырашаць за "прадстаўнікоў уладных структур", як вы іх называеце, каго з заслужаных або праслаўленых артыстаў, у тым ліку і беларускіх, ім падтрымліваць і адзначаць з нагоды юбілею ці іншай падзеі. Са свайго досведу і практыкі, якая склалася ў нас у краіне, ведаю, што калі напісаць зварот у гэтыя структуры з каментарамі і пералікам заслуг артыста, ды яшчэ і даслаць запрашэнне на юбілейны канцэрт, то, як правіла, іх прадстаўнік прыйдзе з кветкамі, а часам і з ганаровымі граматамі, адрасамі або, калі на іх думку заслуг дастаткова, то і з урадавымі ўзнагародамі. Асабіста я, як і многія мае калегі, з вялікім захапленнем і павагай стаўлюся да таленту і творчасці Валерыя Дайнэкі, аднак, магчыма ў сілу сваёй занятасці, даведалася пра канцэрт, прымеркаваны да яго юбілею, толькі пасля таго, як ён ужо прайшоў. Пра што моцна шкадую, бо ўпэўнена, што гэта было на вышыні. Думаю, што для яго, як і для мяне самой у першую чаргу важная ацэнка і любоў гледачоў. Менавіта ад іх залежыць творчы лёс любога артыста, а не ад колькасці ўзнагарод і віншавальных адрасоў. Думаю, што ў Міністэрстве культуры няма такой службы, якая адсочвала б, каго з дзеячаў культуры неабходна павіншаваць з днём нараджэння ці з іншай знакавай падзеяй. А шкада! Затое ведаю, што ў МУС і ў МНС, а таксама ў Мінскім аблвыканкаме такая практыка адносін з тымі, з кім яны супрацоўнічаюць, існуе. Адкажу і на агульнае пытанне, што артысты і калектывы, якія не з'яўляюцца дзяржаўнымі, адзначаюцца гэтак жа, як і дзяржаўныя. Прыкладам могуць служыць ганаровыя званні, якія былі прысвоены ў апошнія гады Аляксандру Ціхановічу і Ядвізе Паплаўскай, Анжаліцы Агурбаш, Алёне Ланской і іншым. Граматамі і каштоўнымі падарункамі ўзнагароджваюць многіх артыстаў, якія не працуюць у дзяржаўных канцэртных арганізацыях, якія вядуць сваю дзейнасць як індывідуальныя прадпрымальнікі за іх аналагічны ўклад у тыя ці іншыя культурныя акцыі.

— Часта чуеш пра звароты ў тое ж Міністэрства культуры нашчадкаў дзеяча культуры з просьбай ушанаваць памяць іх продка, скажам, мемарыяльнай шыльдай. Справа гэта, зразумела, нятанная, бо вымагае ўдзелу мастака, архітэктара, закупкі матэрыяла, работ па той жа адліўцы ці рэзцы каменя, да ўсяго пацягне грошы з дзяржбюджэту. Таму тры пытанні: Па якіх крытэрыях выбіраюцца асобы для ўганаравання? Ці могуць родзічы шаноўнага чалавека, які зрабіў унёсак у беларускую культуру, але не ўпісваецца ў папярэднія крытэрыі, за свой кошт ажыццяўляць такія мемарыі, вядома, узгодненыя з усімі інстанцыямі? Ці не варта дзяржаве адказваць на падобныя запыты па прынцыпе, як робяць у гонар вядомых дзеячаў культуры: за дзяржаўны кошт устанаўліваюцца шыльды са шклапластыку з лазернай гравіроўкай. Бо, на маю думку, задача дзяржавы тут — звярнуць увагу.

І.М.: — Ініцыятыву можа падаць як грамадскасць (грамадзянін), так і дзяржаўны орган або юрыдычная асоба. Прымае рашэнне аб усталяванні дошкі мясцовы орган улады. Справа ў тым, што існуюць мемарыяльныя, памятныя і інфармацыйныя дошкі. Самы просты шлях прадугледжаны для інфармацыйнай дошкі — узгадненне з мясцовым органам. Усталяванне памятнай або мемарыяльнай дошкі патрабуе дадатковага ўзгаднення з мастацкім экспертным саветам пры Мінкультуры або аблвыканкаме. Пры прынцыпі рашэння аб усталяванні дошкі мясцовы орган вызначае асобу, на балансе якой будзе знаходзіцца гэта дошка. Так што гэтае пытанне не такое простае, як здаецца на першы погляд. У кастрычніку на гомельскім партале быў змешчаны матэрыял аб мемарыяльных дошках, дзе падрабязна расказваецца пра тое, каму яны ўсталёўваюцца і хто іх аплочвае.

— У 2016 годзе быў прыняты Кодэкс Рэспублікі Беларусь аб культуры. Ці прадугледжана ў планах работы Камісіі па адукацыі, культуры і навуцы падрыхтоўка новых заканадаўчых дакументаў, якія рэгламентуюць праваадносіны ў сферы культуры, творчую дзейнасць, накіраваных на ахову аўтарскіх правоў на аб'екты інтэлектуальнай уласнасці?

І.М.: — Наколькі я ведаю, у Нацыянальным цэнтры інтэлектуальнай уласнасці ўжо вядзецца праца па падрыхтоўцы нарматыўнага акта, які прадугледжвае карэкціроўку Закона "Аб аўтарскім праве і сумежных правах". Так што думаю, у Парламент гэты законапраект будзе ўнесены ў бліжэйшы год-другі. Калі ў кагосьці ёсць канкрэтныя прапановы, то іх можна накіраваць у Цэнтр для ўліку ў працы.

— Якія новыя тэндэнцыі выяўляюцца ў галіне мастацкай адукацыі, падрыхтоўкі прафесійных кадраў работнікаў культуры? Ці неабходна іх заканадаўчая падтрымка?

І.Д.: — Новыя тэндэнцыі ў галіне адукацыі складаюцца ў тым, што яны 3-х, а часам і 4-хузроўневыя, ды яшчэ і практыкаарыентаваныя. Заканадаўчая падтрымка неабходная, бо ў Кодэксе аб адукацыі няма дакладных адрозненняў і азначэнняў магістратуры, ардынатуры, аспірантуры. Ды і не зусім зразумела, наколькі краіне "вышэйшая" адукацыя з тэрмінам навучання ў 4 гады. Неабходна таксама разабрацца, колькі краіне неабходна "спецыялістаў" з дыпломамі, якія выказалі жаданне атрымаць яго за свае ўласныя грошы. На якія працоўныя месцы яны змогуць потым прэтэндаваць. Мабыць, не ўсё з Балонскай сістэмы адукацыі мы зможам цалкам і хутка адаптаваць да нашых рэалій. Для практыкаарыентаванага навучання неабходна прапісаць у штатных раскладах ВНУ акрамя педагогаў неабходна прыцягваць на працу вялікі дадатковы штат тэхнічных работнікаў, менеджараў, рэкламшчыкаў, праграмістаў і гэтак далей, ды і матэрыяльную базу неабходна павялічваць у разы. Гэта пытанне не аднаго года і адной праграмы ў законе. Гэта патрабуе вывучэння на практыцы. Але галоўнае — каб працэс пачаўся, а вынік неўзабаве прыйдзе.

— Ці будуць разглядацца пытанні па ўдасканаленні сумеснай работы музеяў з установамі адукацыі (у прыватнасці, немэтазгоднасць заключэння дагавору на правядзенне музейна-адукацыйных заняткаў на базе навучальных устаноў)?

І.М.: — Гэтае пытанне знаходзіцца ў кампетэнцыі міністэрстваў адукацыі і культуры. Я асабіста за ўсялякае развіццё сумеснай работы ўстаноў адукацыі і музеяў. Лічу мэтазгодным правядзенне музейных заняткаў у школе.

— Якім чынам будзе вырашана пытанне недастатковай прававой пісьменнасці (да прыкладу, пытанні інтэлектуальнай уласнасці) супрацоўнікаў прыватных і дзяржаўных арганізацый у сферы культуры (пры гэтым невялікія арганізацыі часта не маюць у штаце юрыста)?

І. М.: — Я думаю, што гэта можна зрабіць на базе дзяржаўнай установы адукацыі "Інстытут культуры Беларусі", былы інстытут праблем культуры. Там дзейнічае галіновая служба інтэлектуальнай уласнасці ў сферы культуры.

— Ці плануецца стварэнне адукацыйных цэнтраў на базе музеяў?

І.М.: — Музеі працуюць у адпаведнасці з заканадаўствам аб музейнай справе. Яны могуць займацца культурна-адукацыйнай дзейнасцю, але не з'яўляюцца ўстановамі адукацыі.

— Ці плануецца садзейнічанне ў арганізацыі замежных стажыровак для навуковых супрацоўнікаў музеяў і фінансавы ўдзел з боку дзяржавы, Міністэрства культуры, у сувязі з невысокай фінансавай магчымасцю музеяў?

І.М.: — Наколькі я ведаю, замежныя стажыроўкі для музейных работнікаў арганізоўваюцца ў межах наяўных фінансавых сродкаў і садзейнічанне ў гэтым аказваецца. Замежныя стажыроўкі арганізоўваюцца і ў рамках міжнароднага супрацоўніцтва.

— Ці будзе ў рэспубліцы створаны адзіны ў Беларусі натуральна-навуковы музей?

І.М.: — Калі грамадскасць лічыць, што такі музей неабходны, то трэба звярнуцца з прапановай па яго стварэнні, на базе якой мэтазгодна стварыць музей, даступны шырокай грамадскасці. Напрыклад, у Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі або ў Дзяржаўнага камітэта па навуцы і тэхналогіях. Чаму б не стварыць такі музей?

— Ці плануецца членамі дзеючага складу Камісіі па адукацыі, культуры і навуцы Палаты прадстаўнікоў прымаць захады па прапісанай у Кодэксе (аб культуры, Кодэксе аб адукацыі, адмысловых законах і гэтак далей) фіксаваных прэферэнцый (надбавкі, даплаты ці датэрміновыя прысваенні кваліфікацыйных катэгорый, льготы ці іншыя істотныя ў прафесіі рэчы) уладальнікам чырвоных дыпломаў як формы заахвочвання? Дыпломы ВНУ з адзнакай, дыплома магістра, дыплома дасведчыка? Бо з існуючых на дадзены момант заўважных рэчаў падобнага кшталту існуе толькі 10%-я надбаўка за маладога спецыяліста і толькі на час гэтага статусу без уліку паспяховасці.

І.М.: — Пытанне вельмі слушнае. Гэта быў адзін з пунктаў маёй прадвыбарнай праграмы. Лічу, што такія заходы неабходныя. Асабліва з іх буду падтрымліваць.

— Пытанне ад малодшага навуковага супрацоўніка філіяла Светлагорскага гісторыка-краязнаўчага музея ў аграгарадку Чырвакавічы Аляксандра Пехутова. Як Вы лічыце, ці варта юрыдычна замацаваць залічэнне ў працоўны стаж на спецыяльнасці вучобу ў дзённай форме навучання па мэтавым накіраванні, у маім выпадку, установы культуры? Хаця тут праблема, як нам падаецца, сістэмная.

І.М.: — Лічу ў дадзеным выпадку стаж неабходна залічваць. Пытанне сапраўды патрабуе юрыдычнай працоўкі.

— Пытанне ад старшыні першаснай прафсаюзнай арганізацыі ДУА "Бараўлянская ДШМ" Таццяны Моцнай. Больш за 40 гадоў існуе наша ўстанова, са сваімі багатымі традыцыямі, але да гэтага часу не мае свайго будынка. Многія настаўнікі — выпускнікі гэтай школы, што адбіваецца на добрых выніках. Чаму пры змене дырэктара не ўлічваецца меркаванне калектыву? Чаму кіраўніцтва аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Мінскага райвыканкама супрацьпастаўляе сябе калектыву, што адбіваецца на псіхалагічнай абстаноўцы? Мы робім адну справу! Нам трэба супрацоўнічаць! Няўжо нельга знайсці кампраміс у гэтым пытанні?

А.А.: — Вы маеце ўсе магчымасці адстаяць сваю пазіцыю, выкарыстоўваючы ў тым ліку і прафсаюзную арганізацыю.

— Пытанні ад намесніка дырэктара па выставачных праектах і гісторыка-культурнай спадчыне Нацыянальнага гісторыка-культурнага музея-запаведніка "Нясвіж" Сяргея Егарэйчанкі. У Беларусі знаходзіцца багата рэлігійных аб'ектаў, якія з'яўляюцца гісторыка-культурнымі каштоўнасцямі. Часцей за ўсё яны знаходзяцца ў кіраванні мясцовых рэлігійных суполак. Шмат з гэтых аб'ектаў валодаюць значнымі калекцыямі рухомых прадметаў, якія маюць гістарычную і культурную каштоўнасць. Сярод гэтых прадметаў могуць быць і такія, якія маглі б увайсці ў спіс рухомых гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь. Між тым, інвентарызацыя гэтых каштоўнасцей не праводзілася на працягу доўгіх гадоў, дзяржаўныя службы дасведчыла не маюць да іх доступу і не ведаюць, якія прадметы насамрэч знаходзяцца ў такіх установах. Ці плануецца інвентарызацыя такіх рухомых каштоўнасцей, як гэта робіцца, напрыклад, з прыватнымі калекцыямі нумізматыкі?

Паколькі класічная рэстытуцыя далёка не заўсёды можа вырашыць праблемы вяртання прадметаў у Беларусь, перспектыўнымі шляхам вырашэння праблемы з'яўляецца праца з міжнароднымі аўкцыёнамі, на якіх досыць часта з'яўляюцца прадметы, звязаныя з гісторыяй і культурай нашай краіны. На жаль, працэдура закупкі прадметаў не дазваляе музеям непасрэдна ўдзельнічаць у працы аўкцыёнаў, з-за чаго вельмі шмат прадметаў не атрымліваецца вярнуць на радзіму. І ці разглядаецца магчымасць спрашчэння мытных працэдур пры ўвозе культурных каштоўнасцей музеямі для папаўнення дзяржаўнага музейнага фонду?

І.М.: — Пытанні, сапраўды, вельмі важныя. Падавайце прапановы. Будзем іх разглядаць сумесна з Міністэрствам культуры, пераканаўшы зацікаўленыя бакі. Ведаю, што рэлігійныя ўстановы [illegible] уласнасці, бо [illegible] адрабаўнікі.

Након пытання аб правілах закупкі для музеяў я не магу адказаць, бо гэта кампетэнцыя Міністэрства культуры.

— Ірына Аркадзьеўна, напярэдадні выбараў вы казалі газеце "Культура", што стаўшы дэпутатам, хацелі б узняць пытанне пра неабходнасць уласнай музычна-тэатральнай сцэнічнай пляцоўкі для БДУКіМ, бо пакуль вы ставіце свае праекты (тыя ж мюзіклы "Дуброўскі", "Казанова") на арандаваных сцэнах. Пэўна, гэта мог бы быць тэатр, у якім студэнты не толькі вашай ВНУ, але і іншых профільных устаноў адточвалі б прафесійнае майстэрства і дзяліліся ім з гледачамі. Наколькі рэальныя падобныя прапановы? Што патрабуецца для іх рэалізацыі?

І.Д.: — Не першы год даводзіцца ўздымаць гэтае пытанне. Усё ўпіраецца ў бюджэт. Магу разлічваць, што будзе вылучана фінансаванне, якое дазволіць рэанімаваць ужо існуючыя каркасы Спартыўна-культурнага цэнтра, ажыццявіць будаўніцтва якога даручыў асабіста Прэзідэнт Беларусі. Замарожванне будоўлі — чарговае марнаванне дзяржаўных сродкаў. Было прынята рашэнне працягваць будаўніцтва з уласных пазабюджэтных сродкаў універсітэта. Мая мара, каб у нашага ўніверсітэта з'явіўся тэатр са сваёй сцэнай, творчай майстэрняй. Яе адсутнасць — нонсэнс для ВНУ, якая рыхтуе кадры для ўстаноў культуры рэспублікі.

— Ці не штотыднёва з рэгіёнаў нам паступаюць пытанні даволі аднатыпныя, і разам з тым надзвычай актуальныя для сферы культуры ўсёй краіны. Адно з іх — пра час правядзення дыскатэк для непаўналетніх. Сёння гэты, некалі папулярны, від дзейнасці сельскіх устаноў культуры становіцца рэліктавым.

А.А.: — Сапраўды, гэтае пытанне даводзілася чуць ад кіраўнікоў дамоў культуры Стаўбцоўскага раёна, дэпутатаў мясцовых саветаў. Выйсце бачыцца ў прысутнасці прадстаўнікоў міліцыі на масавых мерапрыемствах, у тым ліку, каб забяспечваць бяспеку непаўналетніх. Забараняючы дыскатэкі, значна абмяжоўваючы час іх правядзення, мы свядома заганяем нашых дзяцей, моладзь у віртуальную прастору замест таго, каб яны камунікавалі. Апошняе здарэнне ў Стаўбцоўскім раёне паказвае, што абмежаванае да 22-й гадзіны правядзенне масавых мерапрыемстваў не вырашае праблему крымінагеннасці. Так, сёння дыскатэкі ўжо не такія модныя, як былі некалі. І тым не менш, калі чалавек мае патрэбу ў такой паслузе, як культурнай з'яве, то ён мае права яе атрымаць.

І.М.: — Як бацька 14-гадовага сына магу сказаць, што такая прававая норма цалкам правільная. На маю думку, аптымальны час удзелу непаўналетніх у дыскатэках ды іншых мерапрыемствах — да 23-й гадзіны. Не трэба забываць, што ўсю адказнасць за дзяцей нясуць бацькі, а не работнікі культуры ці міліцыі. Ды і песенны рэпертуар дыскатэк даволі часта носіць правакацыйны характар.

— Калі казаць пра музычную культуру ў рэгіёнах, то неаднаразова даводзілася чуць, што не хапае мінусовак беларускіх аўтараў, асабліва песень на беларускай мове. Можа, варта стварыць такую базу ў інтэрнэце?

І.Д.: — Каб зрабіць прафесійную "мінусоўку" спеваку трэба заплаціць немалыя грошы. Асабіста я выкладваю музыку да сваіх песень у інтэрнэт. Праблема ў тым, што закон аб аўтарскім праве не зусім упарадкаваны, асабліва адносна сумежных правоў. Як спявачка я абсалютна не супраць, што мой рэпертуар будзе выконвацца пачынаючымі артыстамі. Наадварот, толькі радая, што пачаткоўцы будуць удасканальваць сваё майстэрства. Але некаторыя выканаўцы з'яўляюцца аўтарамі слоў і кампазітарамі. У гэтым выпадку яны маюць права атрымліваць аўтарскія адлічэнні. Некаторыя спевакі, а дакладней іх прадстаўнікі, згадаем Юрыя Антонава, шукаюць выпадкі, калі можна распачаць судовы працэс і атрымаць грошы. Зараз у інтэрнэце можна знайсці багата розных музычных файлаў, рэміксаў, але, на маю думку, будзе добрай практыкай, калі мясцовыя работнікі культуры зробяць сваю версію ўпадабанай песні, аранжыроўку, фанаграму. Тут яшчэ выяўляецца праблема малой колькасці сапраўды якасных хітовых песень у беларускай эстрады. Яе прычыны ў тым, што абясцэнілася прафесія кампазітара. Сёння, атрымаўшы дыплом па спецыяльнасці "кампазітар", уладкавацца на пасаду кампазітара немагчыма, таму што ў штатным раскладзе яе папросту няма.

— Плаўна пераходзім да яшчэ аднаго актуальнага пытання пра штатныя расклады, якія не мяняліся некалькі дзесяцігоддзяў.

І.М.: — Наша камісія ініцыявала супольна з зацікаўленымі ўстановамі культуры, ВНУ серыю "круглых сталоў", звязаных з працаўладкаваннем, размеркаваннем прадстаўнікоў творчых прафесій. Болевыя кропкі, якія на самой справе ёсць, мы паспрабуем вырашыць з улікам меркавання прафесіяналаў. Выклікае абурэнне, калі пачынаюцца навацыі на ўзроўні прафесій, якія ўводзяцца ў працэс навучання і калі дзеці ідуць пад гэтыя экзатычныя назвы, а пасля не могуць працаваць па спецыяльнасці. Гэта вельмі важнае пытанне да тых, хто за гэта павінен адказваць. І падчас працы над Кодэксам аб адукацыі, абяцаю, яго будзем грунтоўна разглядаць. Яшчэ дадам, што трэба змяняць падыходы размеркавання студэнтаў. Несці адказнасць і займацца ўласна размеркаваннем і працаўладкаваннем павінны тыя заказчыкі, на падставе заявак ад якіх і фарміраваўся набор у навучальнай установе.

І.Д.: — Паглыбіўшыся ў Кодэкс аб адукацыі, знайшла інфармацыю пра ваенныя, медыцынскія навучальныя ўстановы. Яно і зразумела: у кожнай сферы адукацыі мае́цца свая спецыфіка. А вось пра творчыя навучальныя ўстановы ў Кодэксе практычна нічога няма. Паспрабуем змяніць сітуацыю, тыя праблемы, з якімі сутыкаюцца музычныя і мастацкія школы, каледжы, вышэйшыя навучальныя ўстановы, я добра адчуваю. Адносна спецыяльнасцяў адзначу, што ва ўніверсітэце культуры і мастацтваў некаторыя, найменш запатрабаваныя працадаўцамі, закрываюцца, а на змену ім — новыя. Прыкладам, зараз стаіць пытанне пра падрыхтоўку канцэртных гукарэжысёраў, у якіх відавочны недахоп. Але пад гэта неабходна ствараць адпаведныя штатныя адзінкі. Пакуль жа атрымліваецца парадаксальная сітуацыя: прафесійныя канцэрты рэгулярна адбываюцца ў кожным раённым доме культуры краіны, а сапраўдных спецыялістаў па наладцы гукаўзмацняльнай апаратуры практычна няма.

Ірына Дарафеева: "Зараз у інтэрнэце можна знайсці багата розных музычных файлаў, рэміксаў, але, на маю думку, будзе добрай практыкай, калі **мясцовыя работнікі культуры зробяць сваю версію** ўпадабанай песні, аранжыроўку, фанаграму".

Ігар Марзалюк: "Трэба змяняць **падыходы размеркавання студэнтаў.** Несці адказнасць і займацца ўласна размеркаваннем і працаўладкаваннем павінны тыя заказчыкі, на падставе заявак ад якіх і фарміраваўся набор у навучальнай установе".

Алена Анісім: "Важна тое, што намецілася **тэндэнцыя па спалучэнні нацыянальнай культуры і бізнесу.** Шэраг прыватнікаў пачалі не толькі ахвяраваць на культурныя праекты, але і рабіць інвестыцыі ў гэту сферу, атрымліваючы дывідэнды".

— Якія прафесіі ў сферы культуры зараз найбольш перспектыўныя?

І. М.: — Колькі сябе памятаю, самыя мізэрныя заробкі былі ў сферы культуры. Гэта, вядома, няправільна. Але зараз не пра гэта. Усё залежыць ад таго, якое мэтанакіраванне ў абітурыента. Калі маладому чалавеку сапраўды хочацца працаваць у сферы культуры, калі гэтая праца прыносіць масу станоўчых эмоцый, то ён усё роўна будзе гэтым займацца. А калі займацца якасна, раней ці пазней прыйдуць і добрыя даходы. Канешне, актуальна і праблема творчай запатрабаванасці, рэалізацыі.

— Як плануецца ў далейшым развіваць у заканадаўстве (а менавіта, у Кодэксе аб культуры) тэму спонсарства і мецэнацтва?

І.М.: — У Кодэксе аб культуры спонсарам і мецэнатам прысвечаны асобны раздзел. Што датычыцца ўстанаўлення прэферэнцый мецэнатам і спонсарам культуры, то гэта ўжо пытанні падатковага заканадаўства. Пры разглядзе бюджэтнага і падатковага заканадаўства на 2018 год (падаткі і бюджэт на 2017 год прымаліся пятым скліканнем Палаты прадстаўнікоў) камісія будзе імкнуцца падтрымаць інстытут мецэнацтва і спонсарства.

І. Д.: — Я неаднаразова ўздымала пытанне па законе аб мецэнацтве. Было б добра яго прапрацаваць, каб паспрыяць тым людзям, якія маюць магчымасць дапамагаць. Бо сёння часцяком аматар мастацтва, культуры робіць ахвяраванне таемна, баючыся, каб яго не пакаралі.

І.М.: — З гэтай нагоды згадваецца прыклад усталявання помніка Усяславу Чарадзею ў Полацку. Галоўнай праблемай мясцовай улады было, як узяць грошы ў "Вторчермета", які гатовы быў ахвяраваць невялікую суму са свайго вялікага прыбытку, каб людзі за сваю дабрачыннасць не панеслі пакаранне. І ў выніку выйшлі на ўзровень Прэзідэнта краіны.

Але ж у падобных сітуацыях павінны быць прапісаны ільготы па падаткаабкладанні на заканадаўчым узроўні. Будзем, карыстаючыся магчымасцю, уплываць на гэтае пытанне.

— На беларускай зямлі па-ранейшаму захоўваюцца скарбы. Іх раз-пораз знаходзяць людзі, якія павінны перадаваць скарбы дзяржаве і атрымліваць законнае ўзнагароджанне. Але працэдура гэтая на заканадаўчым узроўні раней не была дакладна прапісана. Якая сітуацыя сёння? Хто павінен ад імя дзяржавы рабіць падобныя выплаты і з якіх сродкаў?

І.М.: — У Кодэксе Рэспублікі Беларусь аб культуры замацаваны механізм выплаты ўзнагароджання за знойдзены скарб. Але пры ўмове, што яму нададзены статус гісторыка-культурнай каштоўнасці. Як прадугледжваецца пунктам 2 артыкула 95 Кодэкса, выплата ўзнагароджання будзе ажыццяўляцца за кошт бюджэтаў базавага ўзроўню (або бюджэта горада Мінска, калі скарб знойдзены на яго тэрыторыі) фінансавым органам па месцы яго выяўлення ў двухмесячны тэрмін з дня атрымання рашэння аб выплаце ўзнагароджання.

— Пытанне ад старшыні Беларускага саюза дызайнераў Дзмітрыя Сурскага. У краінах Еўрасаюза існуе практыка адлічэння падаткаплацельшчыкам аднаго працэнта з падаходнага падатку на самастойна вызначаную некамерцыйную арганізацыю — школу, дом культуры, дабрачынны фонд… Ці не наспеў час нашым грамадзянам даць такую магчымасць? Апроч гэтага пытання маю прапанову да дэпутатаў звярнуць больш пільную ўвагу на музеефікацыю, бо пакуль у нашай краіне няма музеяў тэхнікі, дызайну, плаката, традыцыйнай беларускай культуры…

А.А.: — Безумоўна, усё ўзважыўшы, варта падобны механізм прадугледзець і ў Беларусі.

І.М.: — Думка добрая, але за адзін дзень такія пытанні не вырашаюцца. Трэба грунтоўна прапрацаваць варыянт аплаты падаткаў, улічыўшы станоўчы і негатыўны замежны досвед. Павінен быць дэталёва апісаны і механізм мэтавай дапамогі. Адносна вашай прапановы магу сказаць, што ідэю стварэння музея тэхнікі ініцыяваў старшыня Мінскага аблвыканкама Сямён Шапіра яшчэ ў час сваёй працы ў Гродне. Думаю, калі падрыхтаваць на некалькіх старонках канцэпцыю будучага музея і прапанаваць на разгляд губернатару, то, маю спадзяванне, гэтаму праекту будзе аказана падтрымка. Перакананы, што неўзабаве прыйдзе час і на стварэнне іншых, агучаных тут тэматычных музеяў.

— Дзейнасць музычных школ і дзіцячых школ мастацтваў даўно ўпарадкавана, а іх колькасць па краіне складае не адну сотню. Адносна нядаўна ў Беларусі пачалі з'яўляцца школы рамёстваў. Кожная з іх праходзіць цярністы шлях у час свайго станаўлення. Ці прадугледжваецца ў Кодэксе аб адукацыі іх развіццё?

І.Д.: — Неабходна ўлічыць гэты, безумоўна важны, накірунак выхаваўчай працы дзяцей і моладзі. У Кодэксе аб адукацыі пра такія школы інфармацыя адсутнічае, як і пра ўласна творчыя спецыяльнасці.

І.М.: — Кодэкс аб адукацыі афіцыйна будзе выносіцца на разгляд Палаты прадстаўнікоў у пачатку года. Было б вельмі добра, каб дырэктары школ рамёстваў дэталёва прапісалі вузлавыя праблемы, з якімі яны пастаянна сутыкаюцца.

— Адбыліся доўгачаканыя значныя змены ў заканадаўстве ў сферы аховы археалагічных помнікаў. Але наколькі яны эфектыўна працуюць? Пакуль мы не чуем пра затрыманне "чорных капальнікаў", выяўленне нелегальных гандляроў старажытнымі артэфактамі.

І.М.: — Самае важнае, што атрымалася ўвесці ў заканадаўства паняцце адказнасці за незаконную археалагічную дзейнасць. Каб закон эфектыўна працаваў, неабходна стварэнне падобнага да службы аховы прыроды спецыялізаванага падраздзялення, якое дзейнічае ў многіх краінах свету. Але і зараз новы закон спыняе многіх аматараў такога кшталту прыгод, пра што маю багата сведчанняў.

— Ці дастаткова дзяржава выкарыстоўвае патэнцыял культуры і мастацтва ў выхаванні нацыі? Кожны з нас мае сваё бачанне развіцця краіны, але для ўсіх нас вельмі дарагая творчасць Караткевіча, Купалы, Багдановіча.

І. М.: — Абсалютна не дастаткова. На працягу апошніх двух гадоў гэтае пытанне прагаворваецца на ўзроўні экспертаў, у тым ліку ў Адміністрацыі Прэзідэнта. Я цалкам згодны, што мы не да канца выкарыстоўваем культурны патэнцыял у гэтай справе. Мусіць быць кананізаваны нацыянальны пантэон. Але тут яшчэ шмат недапрацовак: для адных тая ці іншая постаць з'яўляецца героем, для іншых — антыгероем. Сітуацыя ў параўнанні з пачаткам 1990-х нашмат лепшая. Сёння каля 90 працэнтаў грамадзян краіны разумеюць, што галоўная каштоўнасць — гэта суверэнітэт краіны.

Мусім распрацоўваць гэтыя пытанні, мусім ствараць сістэму выхавання такую, якая ёсць у тых жа амерыканцаў, ізраільцян. Ёсць болевыя кропкі, якія кожны павінен наведаць, гэта Хатынь, Курапаты і Бяроза-Картузская. Гэта толькі зрэз XX стагоддзя. Ёсць вялікая праграма, узгодненая з Адміністрацыяй Прэзідэнта. Праблема яшчэ ў сейбітах, тых, хто можа стварыць якасны прадукт.

**У сустрэчы ўдзельнічалі
Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ,
Кастусь АНТАНОВІЧ,
Пётра ВАСІЛЕЎСКІ,
Алег КЛІМАЎ, Яўген РАГІН,
Вольга РОПАТ, Ілья СВІРЫН,
Сяргей ТРАФІЛАЎ.**